

מהי פעילות אקדמית

שמחתי לקרוא את מסתו הקצרה של דרור בורשטיין "הרהור עם מותו של פרופ' בנימין הרשב" (תרבות וספרות, הארץ, 1.5.15). שמחתי על הטרוניה על כך שהפרקטיקה האקדמית הנוכחית במקומותינו לא מחשיבה (לצורך קידום) תרומות אינטלקטואליות שלא מתפרסמות בזירות אקדמיות מוכרות, אבל התעצבתי על הקבלה הבלתי-ביקורתית של ה"היגיון הפנימי" העומד מאחורי הפרקטיקה הזו. זועקת יותר היא ראיית האקדמיה כמפעל תעשייתי ובחינת תרומתה לכלל החברה במונחים אופרטוניסטים (ז"א של התועלת שתצמח לאקדמיה מתרומה זאת).

הזיהוי של תרומות אינטלקטואליות אשר נחשבות לצורך קידום באקדמיה עם פרסומים מדעיים שעוברים תהליך שיפוט מוסדי היא וולגריזציה של תהליכי ההערכה האקדמיים. הוולגריזציה הזאת אינה פרי דמיונו של בורשטיין אלא מציאות מוסדית שיש לשנותה. תהליכי ההערכה האקדמיים צריכים להיות מושתתים על שיפוט ישיר של תכנים אינטלקטואליים ולא על מדידה כמותית אשר מתייחסת לצורות מסוימות (כגון פרסומים). בפרט, ראוי להכיר בתרומה של פעילויות אקדמיות אשר לא משתקפות בפרסומים בכתבי-עת מדעיים, בין אם אלו פעילויות אשר משרתות את הקהילה האקדמית עצמה או את כלל החברה. מה שהופך פעילויות כאלו לאקדמיות ולראויות להכרה אקדמית הוא תוכן, ואילו ההתקשות על צורות מסוימות (כגון פרסומים בכתבי-עת מדעיים) נובעת משטחיות מחשבתית.

בורשטיין מתאר את המציאות בה אנשי אקדמיה משחיתים את זמנם בפעילות שמטרתה להיחשב (או להיספר) בעיני ועדות הערכה שונות, במקום להקדיש את עצמם לפעילות שנובעת מהבנתם את תחום ההתמחות שלהם ואת מה שנחוץ לקדם ביחס אליו. את המציאות החולה הזאת אין לקבל: צריך לשנות אותה. כמובן ששינוי זה הוא משימה המונחת לפתחם של חברי האקדמיה הבכירים יותר שבכוחם לעשות זאת.

עודד גולדרייך, מכון ויצמן למדע

נספח: משבר מדעי הרוח והמסר הסמוי של האקדמיה

כמו כל מפעל, האקדמיה מעוניינת שהעובדים ישקיעו את מרצם ותבונתם פנימה, בתפוקת המפעל, ולא החוצה. הרהור עם מותו של בנימין הרשב

דרור בורשטיין, הארץ, ספרים 28.04.2015

באקדמיה מודאגים מהירידה במספר התלמידים במדעי הרוח באוניברסיטה, ובכלל זה בחוגים הספרותיים (שבשניים מהם אני מלמד), אך המדיניות האקדמית תורמת לירידה זו לפחות בדבר אחד, והוא המסר הסמוי אך הברור לאנשי אקדמיה שלא "להשחית" את זמנם ואת כתיבתם בכתביה לציבור הרחב. אין כמובן איסור על כך, אבל אין גם קרדיט (כלומר קידום) על כך; בעולם האקדמי התחרותי די בכך: המרצה ההגיוני לא יתרום דבר למוספים הספרותיים, לא יתרגם ספרות, לא יכתוב ספרות, לא יערוך ספרות ולא ירצה על ספרות בפורומים פופולריים.

בנימין הרשב ז"ל פעל אחרת. לצד מחקריו, הוא גם כתב וכינס שירה ותירגם הרבה מאוד והנגיש את תרגומיו במבואות, כפי שהצצה ברשימת פרסומיו תוכיח. אני יכול לדמיין סטודנט שקורא את תרגומיו של הרשב ל"סיפורי רכבת" של שלום עליכם ואומר לעצמו: כן, אני רוצה ללמוד את זה ברצינות — ובא ללמוד ספרות יידיש אצל המתרגם, שהוא גם מרצה. אני, למשל, הלכתי ללמוד ספרות הרבה בגלל פעילותו של מנחם פרי כעורך ספרותי, ורק אז נתקלתי במחקריו האקדמיים.

המדיניות האקדמית היא בעלת היגיון פנימי איתן לכאורה: כמו כל מפעל, האקדמיה מעוניינת שהעובדים ישקיעו את מרצם ותבונתם פנימה, בתפוקת המפעל, ולא החוצה, בדברים אחרים. לכן, רק פרסומים שעוברים את ההליך השיפוטי נחשבים ראויים ומזכים בקרדיט. כל היתר, לכל היותר, נסבל ברטינה שקטה. הבעיה היחידה בהיגיון הזה היא שהוא יכול לעבוד בתרבות שבה יש כוחות אחרים שיביאו את הציבור אל הספרות, ואת חלקו גם אל הרצון ללמוד ספרות. במקרה של תרבות כזאת המנגנון יכול לעבוד: אנשי האקדמיה יעסקו בענייניהם וסוכנים אחרים יגרמו לסטודנטים להירשם.

בישראל, מסיבות שאין זה המקום להרחיב בהן, זה לא כך. הסוכנים החוץ-אקדמיים, במידה שהם קיימים, כוחם דל. הספרות העכשווית, למעט חריגים חשובים אך לא רבים, לא תביא אנשים צעירים לחשוב שספרות היא דבר שראוי להשקיע בו את החיים וללמוד אותו, מפני שחלק הארי של הספרות המצליחה אינו דורש לימוד והתעמקות, בדיוק להפך.

לכן, האקדמיה אינה יכול "לבנות" כיום על אף אחד חוץ מעצמה, מאנשיה, שיקיים אותה מבחינת משיכת סטודנטים. אילו הדבר היה תלוי בי (והוא רחוק מלהיות תלוי בי, בהיותי רק עמית הוראה במשרה חלקית, מה שכונה בעבר "מורה מן החוץ"), לא רק שלא הייתי אוסר בשתיקה על פעילות ספרותית לטובת הציבור, אלא הייתי מחייב כל מרצה לעשות כך כחלק שגרתי מהגדרת המשרה. למשל, לקבוע ש-20 אחוזים מהעבודה חייבת לצאת לציבור. כל אחד לפי נטיותיו וכשרונו: תרגומים, ביקורות, כתיבת ספרים פופולריים, הרצאות, עריכה. רוב המרצים היו נהנים מזה, ולו ברמה של המשוב האנושי מקוראים.

זה לא רק מטעמים אלטרואיסטיים של השבת השקעה לציבור, המממן בחלקו את האוניברסיטה, אלא מטעמים אגואיסטיים של המוסד עצמו. אין סתירה בין השניים. ה"ציבור" הזה, שאליו אני מציע לפנות כמדיניות עקבית ומתמדת של האוניברסיטה (ולא רק פעם בשנה באירועים כמו "מדע על הבר", החשוב כשלעצמו!), הם ההורים של הסטודנטים, שיחליטו אם ראוי לשלם שכר לימוד על לימודי ספרות לבניהם ובנותיהם, והם הסטודנטים העתידיים עצמם.

נדמה לי שברכט (שהרשב תירגם) אמר פעם, שלמראה הצגה הוא רצה שהצופה ירגיש שהוא בתוך תיאטרון, אבל גם בתוך העולם. הייתי שמח אילו החוגים לספרות היו נותנים לנו הרגשה דומה. אפשר ללמוד את זה מהרשב, אדם ששמו נישא בימים אלו בפי כל לתהילה, ובצדק; אך ספק אם מורשתו, כפי שהדגים אותה בעצם פעולתו בשדה הספרותי, תזכה להמשך.